

Maatalousalueiden kosteikkojen ja suojavyöhykkeiden yleissuunnitelma Kuorsumaanjärven valuma-alue

Matti Pollari

LOUNAIS-SUOMEN YMPÄRISTÖKESKUKSEN
RAPORTTEJA 16/2008

Maatalousalueiden kosteikkojen ja suojavaöhykkeiden yleissuunnitelma Kuorsumaanjärven valuma-alue

Matti Pollari

Turku 2008

Lounais-Suomen ympäristökeskus

Hanke on saanut rahoitusta Euroopan aluekehitysrahastosta (EAKR)

LOUNAIS-SUOMEN
YMPÄRISTÖKESKUS
SYDVÄSTRA FINLANDS
MILJÖCENTRAL

LOUNAIS-SUOMEN YMPÄRISTÖKESKUKSEN
RAPORTTEJA 16 | 2008
Lounais-Suomen ympäristökeskus
Vesiensuojeluosasto

Valokuvat: Matti Pollari
Taitto: Edita Prima Oy

Kansikuva: *Kakkurinlammenojan syksyistä peltomaisemaa*

Julkaisu on saatavana myös internetistä:
www.ymparisto.fi/julkaisut

Edita Prima Oy, Helsinki 2008

ISBN 978-952-11-3144-8 (nid.)
ISBN 978-952-11-3145-5 (PDF)
ISSN 1796-1750 (pain.)
ISSN 1796-1769 (verkköj.)

SISÄLLYS

1 Johdanto	5
2 Suunnittelussa käytetyt menetelmät ja suunnittelun eteneminen ...	7
3 Suunnittelualueen yleiskuvaus	9
3.1 Vesistöt	9
3.2 Maankäyttö ja maaperä	10
3.3 Kulttuuriarvot ja virkistyskäyttö	11
4 Aluejako ja karttamerkintöjen selitykset	13
5 Osa-alueiden ja suositeltavien toimenpiteiden kuvaukset	15
5.1 Kuorsumaanjärven länsiranta ja Kakkurinlammenojan ympäristö	15
5.1 Kuorsumaanjärven itäranta ja Jättijärvenojan ympäristö	17
6 Yleissuunnitelmakohteiden perustaminen ja hoito	21
6.1 Monivaikuttaiset kosteikot	21
Perustaminen	21
Kalaston huomioiminen kosteikkorakentamisessa	22
Hoito	22
6.2 Suojavyöhykkeet	22
6.3 Lupa-asiat	22
7 Vesiensuojelukohteiden perustamisen ja hoidon rahoitus sekä tuen hakeminen	24
7.1 Ympäristötuen perustuki	24
7.2 Ympäristötuen erityistuki	24
7.3 Ei-tuotannollinen investointituki	25
7.4 Leader-toimintatapa ympäristötuessa	25
7.5 Peruskuivatustuki	25
7.6 Hakemus	25
7.7 Muut rahoitusmahdollisuudet	26

1. Johdanto

Tämä yleissuunnitelma kuuluu osana Kiikoisten kunnassa 30.4.2006 käynnistettyyn Kuorsumaanjärven Natura 2000 –alueen hoidon ja käytön kehittäminen –hankkeeseen. Hanke toteutetaan yhteistyössä Lounais-Suomen ympäristökeskuksen ja paikallisten intressiryhmien kanssa ja se kestää 31.3.2008 asti. Hankkeen tavoitteena on Natura 2000 -alueen luonnonolojen turvaaminen, linnuston elinolojen säilyttäminen ja alueen virkistys- sekä muun käytön ohjaaminen ja yhteensovittaminen luonnonsuojelullisten tavoitteiden kanssa. Hankkeessa on tehty esiselvitystöinä linnusto- ja kasvillisuuskarttoitus, vedenlaadun ja virtaamien mittauksia, järven syvyyskarttoitus, ranta-alueiden ja uomien vaatukset sekä valuma-alueen kuormitus selvitys. Näiden pohjalta laaditaan Kuorsumaanjärven Natura 2000 –alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. Lisäksi esiselvityksissä kerättyä tietoa voidaan käyttää apuna jatkohankkeissa ja järven kunnostustoimien suunnittelussa.

Hoidon ja käytön kehittämishankkeeseen liittyen pidettiin heinäkuussa 2007 Kuorsumaanjärven ympäristön ja lähialueen rantapeltojen viljelijöiden kokous vedennostoon liittyvistä kysymyksistä. Keskusteluissa nousi esiin kiinnostus suojavyöhykkeiden perustamiseen tulvaherkimmille alueille. Tilaisuudessa sovittiin, että selvitetään mahdollisuus suojavyöhykkeiden yleissuunnitelman laatimiseen käynnissä olevan Kuorsumaanjärven hoidon ja käytön kehittämishankkeen puitteissa. Ehdotus esiteltiin hankkeen ohjausryhmälle, joka hyväksyi suunnittelun aloittamisen kokouksessaan 9.8.2007.

Tehokkain keino Kuorsumaanjärven umpeenkasvun hillitsemiseksi pitkällä aikavälillä on järveen tulevan ulkoisen kuormituksen vähentäminen. Koska hanke tähtää nimenomaan Kuorsumaanjärven ja sen Natura 2000 -alueen tilan parantamiseen, on luonnollista rajata suojavyöhyke- ja kosteikkosuunnittelualueeksi Kuorsumaanjärven valuma-alue. Suunnittelun tavoitteena on edistää valuma-alueen maatalouden vesiensuojelua. Siihen liittyvän neuvonnan ja tiedotuksen avulla pyritään ohjaamaan sekä kannustamaan viljelijöitä hyödyntämään EU:n maatalouden erityistukirahoitusta ja ottamaan käyttöön kuormitusta vähentäviä vesiensuojelumenetelmiä.

Suojavyöhykkeiden ja kosteikkojen yleissuunnitelman tarkoitus on kartoittaa suunnittelualueelta niiden perustamiseen parhaiten soveltuvat alueet ja kohdentaa ne alueille, joissa niistä saadaan suurin vesiensuojelullinen hyöty. Yleissuunnitelmassa ei määritellä yksityiskohtaisia tietoja, mitoitusta tai toteutusta siinä esitellyille ehdotuksille. Suojavyöhykkeiden ja muiden vesiensuojelullisten ratkaisujen perustaminen vaatii erilliset tilakohtaiset suunnitelmat, joiden perusteella maatalouden ympäristötuen erityistukia haetaan. Viljelijän kannalta yleissuunnitelma helpottaa toimien kohdentamista ja maatalouden erityistuen hakemista. Kohdealueen nimeäminen yleissuunnitelmassa toimii puoltavana perusteena alueen sopivuudesta haettaessa erityistuen mukaista rahoitusta vyöhykkeiden toteutukselle.

Suojavyöhykkeiden avulla voidaan Maatalouden tutkimuskeskuksen tutkimusten mukaan vähentää pelloilta huuhtoutuvaa ravinnekuormitusta typen osalta 40-60 % ja fosforin osalta 30 % sekä kiintoainemäärää 60 %. Kosteikkojen ja laskeutusaltaiden osalta puhdistustehokkuus vaihtelee riippuen pitkälti niiden koosta suhteessa valuma-alueeseen. Riittävän suureksi mitoitettulla kosteikolla on päästy fosforin ja kiintoaineen osalta jopa yli 60 % puhdistustehoon. Käytännössä toteutetut kosteikot ovat yleensä kuitenkin suosituspinta-alaa pienempiä, jolloin puhdistustuloskin on vähäisempi.

Maatalouden ympäristötuen erityistukien hyödyntäminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Suojavyöhykkeiden ja kosteikkojen yleissuunnitelmassa osoitetaan suosi-

teltavat alueet perustamiselle mutta se ei velvoita viljelijöitä ryhtymään mihinkään toimenpiteisiin. Suunnitelma on ohjeellinen myös siinä mielessä, ettei se millään tavoin sulje pois mahdollisuutta erityistukitoimien toteuttamiseen myös suunnitelmassa nimettyjen alueiden ulkopuolelle.

2. Suunnittelussa käytetyt menetelmät ja suunnittelun eteneminen

Suunnittelutyötä varten ei perustettu erillistä ohjausryhmää, koska suunnittelu sisältyi Kuorsumaanjärven Natura 2000 -alueen hoidon ja käytön kehittämishankkeeseen, jolla oli jo valmiina toimiva ohjausryhmä. Suunnitelma toteutettiin yhteistyössä Lounais-Suomen ympäristökeskuksen ja kunnan maaseutuasiamiehen kanssa.

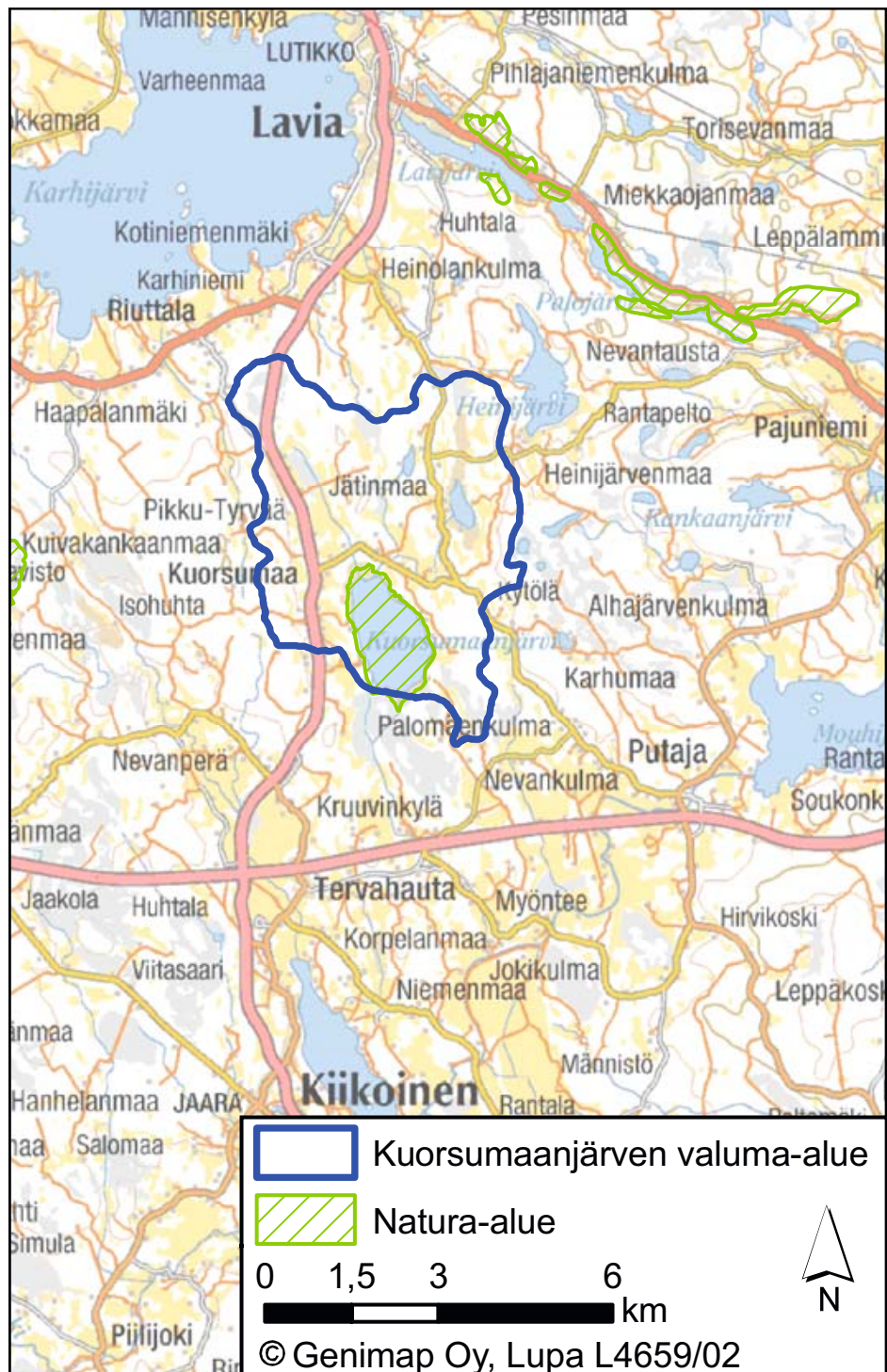
Suunnittelu aloitettiin karttojen ja pohjatietojen tarkastelulla. Suuri osa tarvittavista tiedoista oli jo kerätty hankkeen aikana hoito- ja käyttösuunnitelmaa varten. Näitä tietoja käytettiin pohjana ja lähteenä myös yleissuunnitelman laadinnassa. Yleissuunnittelun alkuvaiheessa päätettiin keskittyä tiedottamaan asianosaisia suunnitteluprojektista henkilökohtaisesti. Karttojen ja kiinteistörekisterin sekä maaseutuasiamiehen avulla kerättiin lista valuma-alueen maanomistajista ja viljelijöistä, joilla kiinteistörekisterin mukaan on omistuksessaan peltoalaa valuma-alueen järvien tai valtaojien läheisyydessä. Heille postitettiin yleissuunnittelua ja ympäristötuen vesiensuojelullisia erityistukitoimia esittelevä tiedote, jossa kerrottiin suojavyöhykkeiden sekä kosteikkojen ja laskeutusaltaiden perustamisesta, vesiensuojelullisista hyödyistä sekä näihin tarkoitettun maatalouden ympäristötuen erityistukisopimusten hausta ja myöntämisen ehdoista. Tiedotteen mukana postitettiin lisäksi vastauslomake ja valuma-alueen kartta palautuskuoren kanssa. Kirjeen saaneita pyydettiin merkitsemään karttaan mahdollisia kosteikkojen, laskeutusaltaiden ja suojavyöhykkeiden paikkoja omilta kiinteistöiltään. Lisäksi heitä pyydettiin antamaan lyhyt sanallinen kuvaus ehdottamastaan alueesta sekä ilmoittamaan halukkuutensa osallistua maastokäynnille. Näin pyrittiin keräämään ensi käden tietoa alueen oloista ja viljelijöiden ongelmallisiksi kokemista peltoalueista. Samalla haluttiin sitouttaa viljelijät mukaan suunnitteluun ja nostaa kiinnostusta vesiensuojelullisten toimien käyttöönottoon.

Tämän jälkeen lähetettiin paikallisiin lehtiin tiedote yleissuunnittelun aloittamisesta. Yleisölle suunnattua suunnitteluprojektin esittelytilaisuutta ei tässä vaiheessa nähty tarpeelliseksi, sillä tiedote postitettiin varsin laajalti ja suunnittelun aloituksesta kerrottiin kolmen paikallislehden välityksellä.

Vastausten palautusajan päättymisen jälkeen saadut ehdotukset koottiin yhteen. 10.9.2007 pidettiin suunnittelupalaveri Lounais-Suomen ympäristökeskuksen Turun toimipisteessä, johon osallistuivat projektisihteerin lisäksi ympäristökeskukselta Tuuli Pakkanen, Kaija Salmela, Anni Karhunen ja Ilkka Myllyoja. Palaverissa tarkasteltiin paikallisten tekemiä ehdotuksia sekä hahmoteltiin karttojen perusteella potentiaalisia alueita.

Ennen tarkastuskäyntien aloittamista tehtiin alueen tarkempi karttatarkastelu. Tarkastelussa käytettiin lisäksi apuna ilmakuvia sekä alueen venäläistä topografikarttaa vuodelta 1909. Topografikartan avulla pyrittiin arvioimaan luontaisesti vettymiselle alttiita alueita. Karttatarkastelun perusteella täydennettiin vastauslomakkeilla annettuja ehdotuksia ja valittiin kohteet maastokäynneille. Maastokäyntien ajankohdista ilmoitettiin maanomistajille etukäteen sekä tiedusteltiin halukkuutta osallistua käynneille.

Maastokäynnit tehtiin syyskuun lopussa ja lokakuun ensimmäisellä viikolla. Kosteikkopaikkojen kartoittamisessa mukana oli Ilkka Myllyoja Lounais-Suomen ympäristökeskukselta. Maastokäynneillä oli paikalla myös paikallisia suojavyöhykyselyyn vastanneita viljelijöitä. Joulukuun puoliväliin sattuneiden sateiden jälkeen tehtiin vielä nopea yleiskatsaus aiemmin määriteltyihin kohteisiin. Tällä pyrittiin saamaan vertailunäkemyksen tilanteesta loppusyksyn tulvien aikana.

Kartta I. Suunnittelualueen sijainti

3. Suunnittelualueen yleiskuvaus

3.1

Vesistöt

Kuorsumaanjärven valuma-alue on pinta-alaltaan 2163 ha ja se ulottuu Kiikoisten kunnan lisäksi Lavian kunnan eteläosiin ja Suodenniemelle Vammalan kaupungin puolelle. Vesistöä valuma-alueen pinta-alasta on yhteensä 251 ha. Valuma-alueella on Kuorsumaanjärven lisäksi kaksi nykyisen Vammalan Suodenniemen alueelle sijoittuvaa pienempää järveä Jattujärvi (6,7 ha) ja Jättijärvi (21,5 ha) sekä Pikku-Jätti, joka on kasvanut lähes kokonaan umpeen.

Kuorsumaanjärvi on rehevä ja matala maatalousvaltaisen valuma-alueen järvi. Järven pinta-ala on 185 ha, keskisyvyys vain 60 cm ja tilavuus keskivedenaikaan 1 163 880 m³. Vähäisestä tilavuudesta johtuen veden teoreettinen viipymä järvessä on vain pari kuukautta. Valuma-alueelta tulevan veden laatu määrittääkin suurelta osin järven vedenlaadun. Kuorsumaanjärven suurimmat tulouomat ovat pohjoispäähän laskevat Kakkurinlammenoja ja Jättijärven lasku-uoma Jättijärvenoja, johon yhtyy lisäksi Jatunoja. Vuoden 2006 mittauksen perusteella Kakkurinlammenojen ravinnepitoisuudet olivat suurempia mutta Jättijärvenojan virtaama on huomattavasti voimakkaampi, joten se tuo siten mukanaan myös suurimman kuormituksen. Lisäksi järveen laskee etenkin länsirannalta pienempiä oja, jotka tuovat mukanaan vesiä pelloilta ja ojitetuilta metsäalueilta. Kuorsumaanjärven vedenlaatu on yleisen käyttökelpoisuusluokituksen mukaan tyydyttävä. Veden kokonaisfosforipitoisuus on kesän 2006 mittauksen perusteella keskimäärin tasolla 42 µg/l ja typpipitoisuus noin 1000 µg/l. Mataluudesta johtuen järvi kärsii ajoittain talviaikaisista happikadoista. Sinileviä Kuorsumaanjärvestä on löydetty vähäisiä määriä vuosina 2002 ja 2004.

Erilaisia järvimaisemia. Vasemmalla näkymä pieneltä Jattujärveltä, jonka ympäristössä on vain vähän peltoa. Oikealla Kuorsumaanjärven pohjoispään umpeenkasvanutta luhtaa Kakkurinlammenojan suulla.

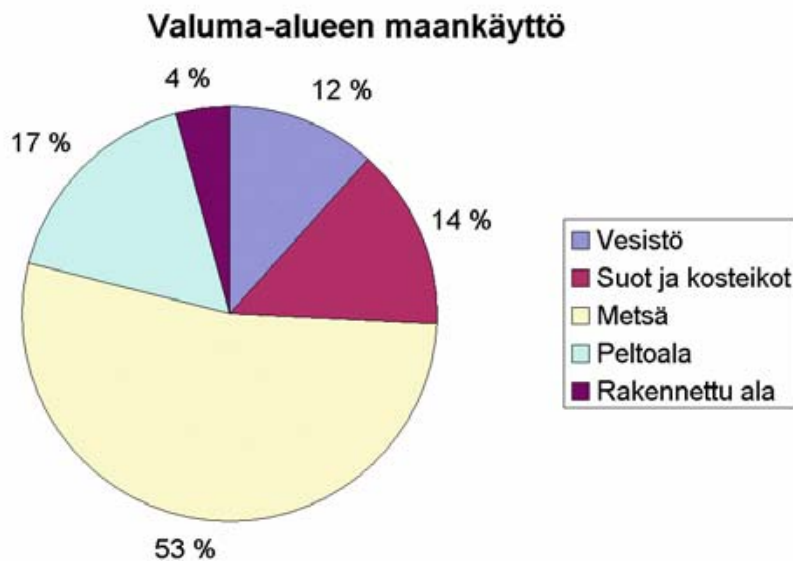
1960-luvulla tehty vedenpinnan lasku sekä järveen tuleva ulkoinen kuormitus ovat kiihdyttäneet Kuorsumaanjärven mataloitumista ja umpeenkasvua. Rehevöityminen ja kiihtynyt umpeenkasvu ovat kuitenkin samalla mahdollistaneet Kuorsumaanjärven kehittymisen kansallisesti arvokkaaksi lintujärveksi. Järvi ranta-alueineen on liitetty Natura 2000 -verkostoon linnuston erityissuojelualueena eli SPA-alueena (Special Protection Area). Kuorsumaanjärvellä esiintyy lintudirektiivin liitteen I lintulajeista kalatiira (*Sterna hirundo*), kaulushaikara (*Botaurus stellaris*), kurki (*Grus grus*), laulujoutsen (*Cygnus cygnus*), liro (*Tringa glareola*), luhtahuitti (*Porzana porzana*), mehiläishaukka (*Pernis apivorus*), mustakurkku-uikku (*Podiceps auritus*), pikkulokki (*Larus minutus*), ruskosuohaukka (*Circus aeruginosus*), räyskä (*Sterna caspia*), suokukko (*Philomachus pugnax*), uivelo (*Mergus albellus*) ja vesipääsky (*Phalaropus lobatus*). Lisäksi järvi on merkittävä pesimapaikka monille muille vesilinnuille ja toimii tärkeänä levähdyspaikkana lintujen kevät- ja syysmuuton aikana. Luontodirektiivin liitteen I mainitsemista luontotyypeistä alueella on vaihettumis- ja rantasoiita. Muista suojeltavista eläinlajeista Kuorsumaanjärven ympäristössä tavataan ainakin euroopanmajavaa ja viitasammakkoa. Myös liito-oravan pesiä on löytynyt rantametsien pöllöpöntöistä. Alueen liittäminen Natura 2000 -verkostoon perustuu kuitenkin vain alueen linnustolliseen arvoon.

Suojavyöhykkeitä voidaan perustaa myös vedenhankintaa varten tärkeille (I-luokka) tai siihen soveltuville (II-luokka) pohjavesialueita varten. Tällaisia pohjavesialueita ei Kuorsumaanjärven valuma-alueella kuitenkaan ole.

3.2

Maankäyttö ja maaperä

Valuma-alueen maaperä on pääosin moreenin sekä saven ja hiesun vuorottelua. Moreeni on yleisin alueen pohjoisosassa, savi ja hiesu taas ovat hallitsevia järven länsipuolella sekä Kakkurinlammenojan, Jatunojan ja Jättijärvenojan varsilla. Lisäksi valuma-alueella on jonkin verran turvemaita ja soraa, hiekkaa sekä hiesua järven länsipuolella. Kasvitieteellisesti Kuorsumaanjärvi kuuluu eteläboreaaliseen havumetsävyöhykkeeseen.

Maankäytön prosenttiosuudet valuma-alueen maapinta-alasta. (Pollari & Salmi 2007)

Maapinta-alasta on suota ja kosteikkoja 307 ha, metsää 1149 ha, viljelymaata 368 ha ja rakennettua alaa 88 ha. Maankäytön pinta-alojen prosenttiosuudet on esitetty oheisessa kaaviossa.

Valuma-alueella asuu noin 150 henkilöä. Osa näistä on kesäasukkaita. Valuma-alueen rakennetuista asuinkiinteistöistä vakituisesti asuttuna on 30 asuntoa ja 39 kiinteistöä toimii vapaa-ajan asuntona. Vakituinen asutus on keskittynyt Pohjanmaantien ja Jätinmaantien varrelle, vapaa-ajan asutuksen sijoituessa pääosin järven itä- ja länsirannoille.

Merkittävää vesistökuormitusta aiheuttavaa teollisuutta tai muuta pistekuormitusta valuma-alueella ei ole. Maatalouden osalta alueella harjoitetaan sekä karjankasvatusta että peltokasvien viljelyä. Suurin osa viljelyalueista sijoittuu Kuorsumaan järven länsirannalle sekä Jatunojan, Jätinojan ja Kakkurilammenojan varsille järven pohjoispuolelle. Metsiä ja soita on eniten valuma-alueen pohjois- ja itäosissa. Suurimmat suoalueet ovat Laviassa sijaitsevat Seiväskorpi, Lamppuneva, Siltaneva, Riihikivenneva ja Jatunneva.

Kuorsumaanjärven hoito- ja käyttösuunnitelman yhteydessä tehdyn kuormitus-selvityksen mukaan valuma-alueella syntyvä vuotuinen kokonaisfosforikuormitus on 773 kg/a ja typpikuormitus 13 310 kg/a. Fosforista noin 60 % ja typpikuormasta 50 % on maataloudesta aiheutuvaa. Seuraavaksi suurin ihmistoiminnasta johtuva kuormitusosuus on metsätalous. Haja-asutuksen kuormitus sen sijaan jää vähäiseksi. Tästä syystä on tärkeää pyrkiä hyödyntämään käytettävissä olevia menetelmiä maatalouden aiheuttaman ravinne- ja kiintoainekuormituksen vähentämiseksi.

3.3

Kulttuuriarvot ja virkistyskäyttö

Kuorsumaanjärven virkistyskäyttömuotoja ovat veneily, kalastus ja luontoretkeily. Järven itärannalla on myös kunnan uimaranta, jota on ruopattu uintimahdollisuuksien parantamiseksi. Lisäksi alueella harrastetaan jonkin verran metsästystä. Veneilyä ja uintia haittaa järven mataluus. Moottoriveneellä tai vesiskootterilla liikkuminen ei tällä hetkellä ole mahdollista. Linnuston pesimärauhan kannalta tämä on kuitenkin hyvä seikka. Nykyisestä käytöstä alueen luonnolle aiheutuva häiriö on muutenkin varsin vähäistä. Hoito- ja käyttösuunnitelmassa ei nähty tarpeelliseksi asettaa alueen nykyiselle käytölle ja siellä liikkumiselle rajoituksia. Alueen suojelualuesopimukseen on kuitenkin tarkoitus sisällyttää moottoriveneilykielto rauhallisuuden säilyttämiseksi jatkossakin.

Luontoretkeily keskittyy pääosin Kuasman kiäppi –patikkareitin ympäristöön. Järven ympäristössä reitti seurailee osin Natura-alueen rajaa itä- ja etelärannalla. Sen palveluihin kuuluu mm. paikoitustilaa lähtöpisteillä, laavuja sekä järven pohjoispäähän rakennettu lintutorni. Valtakunnallisestikin merkittävänä lintujärvenä Kuorsumaanjärvi tarjoaa hyvät mahdollisuudet lintujen tarkkailuun. Lintutorni on entisestään edistänyt järven käyttöedellytyksiä lintuharrastuksen kannalta. Lisäksi eteläpäähän Kuasman Kiäpin yhteyteen on Natura 2000 –alueen hoito- ja käyttösuunnitelmassa ehdotettu matalamman lintulavan rakentamista eteläosien luhta-alueen linnuston tarkkailun helpottamiseksi.

Paikallisten kannalta Kuorsumaanjärven tärkeimpänä kulttuurisena ja virkistysellisenä arvona on kuitenkin sen maisemallinen arvo. Tämä kävi selvästi ilmi Katri Jaakolan Kiikoisten järvien maisemallisia muutoksia käsittelevää loppuyötä varten tekemän kyselyn vastauksissa. Kysely tehtiin paikallisille asukkaille ja siinä tiedusteltiin mm. järvien virkistyskäyttömuotoja, maisemallisista muutoksista ja merkitystä asukkaille. Kuorsumaanjärven kohdalla lähes jokaisessa vastauslomakkeessa korostettiin järven maiseman arvoa. Osalle alue on nuoruuden ja lapsuuden maisemaa, osalle tuttu aikuisiän mökkimaisemana. Yhdistävänä tekijänä oli etenkin toive järven

säilymisestä ja umpeenkasvun pysäyttämistä. Hoito- ja käyttösuunnitelmassa ehdotettiin tärkeimmiksi hoitotoimiksi maltillista kesäveden nostoa, pensaikon poistoa etenkin järven luhta-alueilta sekä mahdollisesti lintulampareiden ja saarekkeiden toteuttamista pohjois- ja eteläpään luhdille. Hoitotoimien tärkeimpinä tavoitteina ovat umpeenkasvun hillitseminen ja linnuston elinolojen turvaaminen mutta niissä on huomioitu myös maisemalliset ja virkistyskäytölliset seikat.

4. Aluejako ja karttamerkintöjen selitykset

Vaikka suunnittelualueeksi valittiin koko Kuorsumaanjärven valuma-alue, keskittyi varsinainen suunnittelu kuitenkin pääosin Kuorsumaanjärven lähialueille. Rajausta tapahtui varsin luonnollisesti, sillä hankkeen tavoitteena on Kuorsumaanjärven tilan parantaminen ja valuma-alueen latvaosissa peltojen osuus on huomattavasti pienempi. Koska suunnittelu rajautui varsin pienelle alueelle, jaettiin se suunnitelmakarttoja varten kahteen osa-alueeseen, Kuorsumaanjärven länsi- ja itärantaan. Aluejako on kuvattu kartassa 2.

Yleissuunnitelmakartoissa käytetyt karttamerkinnot:

Suojavyöhyke tarpeellinen: Suojavyöhyke on vesiensuojelullisesti tarpeellinen kaltevilla ja rantapelloilla, sivu-uoman varressa olevilla jyrkillä ja lyhytrinteisillä rantapelloilla, tai harvemmin kuin kerran vuodessa tulvan alle jäävillä tai vettymishaitoista kärsivillä pelloilla.

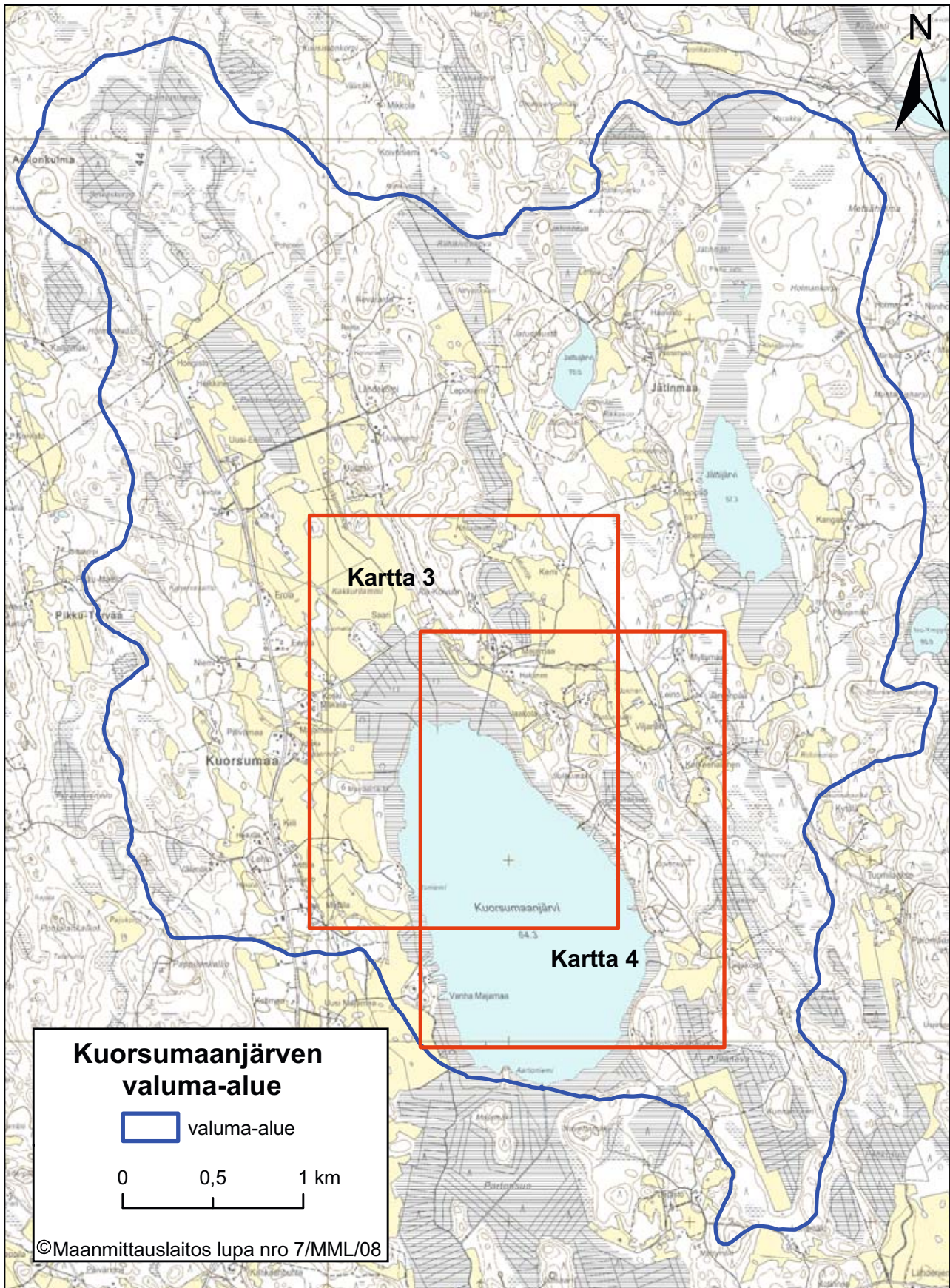
Tulviva tai vettyvä alue: Toistuvasti tulvista tai vettymishaitoista kärsivä alue, pelloilla suojavyöhyke tarpeellinen.

Laskeutusallas: Jokiuoman varrelle tai läheisyyteen mieluiten luontaiseen notkelmaan patoamalla tehty allas. Tarkoituksena hidastaa vedenvirtausnopeutta ja viipymää altaassa, jolloin valuma-alueen valumavesien mukana tuleva kiintoaine laskeutuu altaan pohjalle eikä kulkeudu vesistöissä eteenpäin. Kiintoaineen mukana pidättyy samalla ravinteita.

Pohjapatoketju: Uoman pohjalle rakennettu patoketju, tarkoituksena on hidastaa veden virtausta, jolloin kiintoaineen kulkeutuminen vähenee. Voivat vähentää myös uomassa tapahtuvaa eroosiota. Usein laskeutusaltaan tai uoman laajennuksen yhteydessä.

Monivaikutteinen kosteikko: Toimii sekä vesiensuojelullisia että maisemallisia ja luonnon monimuotoisuutta kehittäviä tarkoituksia edistävästi. Kosteikko vähentää vesistön ravinnekkuormitusta. Siinä yhdistyvät laskeutusaltaan ja pintavalutusken-
tän puhdistusmekanismit. Samalla se tarjoaa elinympäristön kosteikkoympäristössä viihtyville kasveille ja eläinlajeille sekä toimii parhaimmillaan myös maisemaa monipuolistavasti.

Uoman laajennus: Joen tai ojan uomaa voidaan laajentaa poistamalla maa-ainesta reunoilta. Laajennus toimii laskeutusaltaan tavoin eli virtausnopeuden hidastuminen laskeuttaa kiintoainetta uoman pohjalle ja vähentää ravinteiden kulkeutumista

Kartta 2. Suunnittelualan yleiskartta ja jako osa-alueisiin

5. Osa-alueiden ja suositeltavien toimenpiteiden kuvaukset

Suurin osa valuma-alueesta ja samalla myös peltoalasta sijaitsee järven pohjoispuolella. Tulovirtaamat ovat myös suurimmat tällä alueella mikä hankaloittaa kosteikkosuunnittelua. Maasto on pääosin alavaa, etenkin Kakkurinlammenojan alajuoksu ja sen ympäristön peltoalueet. Valuma-alueen latvaosissa on pääosin metsäalaa peltojen sijoittuessa Kakkurinlammenojan ja Jättijärven-Jatunojan alajuoksulle.

Oheisissa suunnitelmakartoissa esitellyt suojavyöhyke- ja muut vesiensuojelliset ratkaisut perustuvat pitkälti 2007 alkusyksyllä tehdyn kyselyn vastauksissa saatuihin ehdotuksiin. Ehdotetut kohteet tarkastettiin maastokäynneillä. Lisäksi Lounais-Suomen ympäristökeskuksen avustuksella kartoitettiin mahdollisia kosteikkojen ja laskeutusaltaiden toteutuspaikkoja. Suositetut toimenpiteet on esitelty osa-aluekuvauksissa ja merkitty suunnitelmakarttoihin.

Kuorsumaanjärven alue on suojavyöhykesuunnittelun kannalta hankala kohde, sillä soveltuvia kohteita on verrattain vähän. Maasto on alavaa ja esimerkiksi pantoamalla toteutettaville kosteikoille tai laskeutusaltaille sopivia sijoituspaikkoja ei juuri ole. Jyrkkiä rantapelloja ei alueelta myöskään sanottavasti löydy. Pääasiassa suojavyöhykkeiksi soveltuvia alueita on ojien varsilla olevilla vettyvillä peltoalueilla. Suojavyöhykkeille vaihtoehtoisena kevyempänä suojelutoimena voitaisiin lisäksi harvita kapeampien suojakaistojen toteuttamista pohjoispään suurten uomien varsilla.

Useissa vastauslomakkeissa ehdotettiin ratkaisuksi laskeutusaltaan kaivamista järveen laskevien ojien päihin. Kaivamalla tehtävien altainen toteutuksen ja tyhjenyksien yhteydessä järveen voi kuitenkin vapautua huomattavia määriä kiintoainesta (Myllyoja 2007). Myös altainen kokovaatimus kasvaa mitä lähemmäs järveä mennään ja valuma-alueen koko suurenee. Tämän perusteella altainen toteuttamista järven läheisyyteen ei pidetty kannattavana ratkaisuna eikä niitä ole merkitty suunnitelmakarttoihin.

5.1

Kuorsumaanjärven länsiranta ja Kakkurinlammenojan ympäristö

Pohjanmaantie jakaa järven länsipuolisen osan valuma-alueita kahtia. Tien ja järven välisestä alasta suurin osa on peltomaata. Tien länsipuolella peltoja on vähemmän, alue on enimmäkseen metsää. Länsirannalla harjoitetaan myös karjataloutta, mikä lisää jonkin verran alueelta tulevaa kuormitusta.

Suojavyöhykkeet ovat tarpeen järven läheisillä tulvaherkillä peltoalueilla. Ituniemen pohjoispuolella oleva peltoala on alavaa ja sen valumavedet päätyvät isohkon ojan kautta käytännössä suoraan järveen. Haaparinteenojan varrella järven läheisyydessä on myös etenkin runsasvetisinä vuosina vettymishaitoista kärsiviä peltoalueita, joilla suojavyöhykkeiden avulla voitaisiin vähentää vesistökuormitusta.

Mattilanojassa voitaisiin syventää Ituniemen metsäkaistaleen länsipuolella silta-aukon yhteydessä olevaa pientä allasta. Silta-aukon alajuoksun puolelle voitaisiin toteuttaa pienten pohjakynnysten ketju. Alue on helppokulkuinen, joten toimenpiteet ja rakenteiden jatkohoito ovat helposti toteutettavissa. Vaihtoehtoinen ratkaisu olisi laskeutusallas tai laskeutusaltan ja pienen kosteikon sijoittaminen ojan alajuoksulle lähelle järveä. Paikassa on jo laskeutuvaa ainesta keräävä notkelma, jota on tyhjennetty ajoittain. Paikan etuna on, että se kerää myös ojan eteläpuolelta peltoilta tulevia vesiä. Ojan ja järven välillä on kasvillisuusvyöhyke, joka voi vähentää altaan

Tulvaherkkää peltoalaa Haaparinteenojan varrella länsirannalla.

kaivamisesta aiheutuvia huuhtoumahaittoja järvelle. Kasvillisuutta voidaan mahdollisesti myös hyödyntää kosteikon toteuttamisessa. Kosteikon minimipinta-alaksi ympäristötukiehdossa on määritetty 0,5-1,0 % yläpuolisen valuma-alueen alasta. Tämän perusteella kosteikon alaksi tulisi arviolta noin 5-10 aaria.

Järven pohjoispuolella virtaavan Kakkurinlammenojan varrella olevat pellot ovat hyvin alavia ja paikoin tulvaherkkiä. Suojavyöhyke on tarpeen etenkin Saaren tilan itäpuolella olevalla peltokaistalla. Myös Mäkelänojan itäpuolella Jätinmaantien läheisyydessä pellot kärsivät vettymishaitoista ja suojavyöhyke on suositeltava.

Saaren tilan pohjoispuolella Kakkurinlammenojaan yhtyy kaksi pienempää ojaa. Näistä länsisuunnasta laskevaan voitaisiin harkita pienten pohjapatojen tai kynnysten ketjua. Lisäksi kolmen ojan vedet keräävä risteyskohta voisi olla soveltuva sijoituspaikka laskeutusaltaalle. Tosin allas on toteutettava kaivamalla, sillä alavat pellot tekevät patoamisen mahdottomaksi.

Vaihtoehtoinen ja mahdollisesti helpommin toteutettava ratkaisu ojien risteykseen tulevalle laskeutusaltaalle on sijoittaa se Saaren tilan kaakkolaidalle. Kohteeseen olisi mahdollista toteuttaa myös kosteikko. Alavaa ja vettyvää peltoaluetta voitaisiin ojan läheisyydessä madaltaa ja pyrkiä juurruttamaan alueelle kosteikkokasvillisuutta, jolloin muodostuisi pääosan vuodesta kosteana pysyvä kosteikko. Toteutukseen voitaisiin yhdistää myös suojavyöhyke kosteikon ulkolaidalle. Kosteikon vaadittu pinta-ala olisi pienimmillään noin 20 aaria.

Hieman kauempana Kakkurinlammenojan yläjuoksulla uoman rannat ovat hieman leveämmät ja matalammat. Tähän voitaisiin toteuttaa pienimuotoinen uoman levennys, joka hidastaisi virtausta ja pysäyttäisi osan kiintoaineesta. Vaarana tosin on, että suurimpien virtaamien aikana laskeutunut aine lähtee uudelleen liikkeelle, sillä

Kakkurinlammenojan varren alavia peltoja.

mahdollisuudet uoman leventämiseen merkittävästi peltopinta-alaa pienentämättä ovat vähäiset.

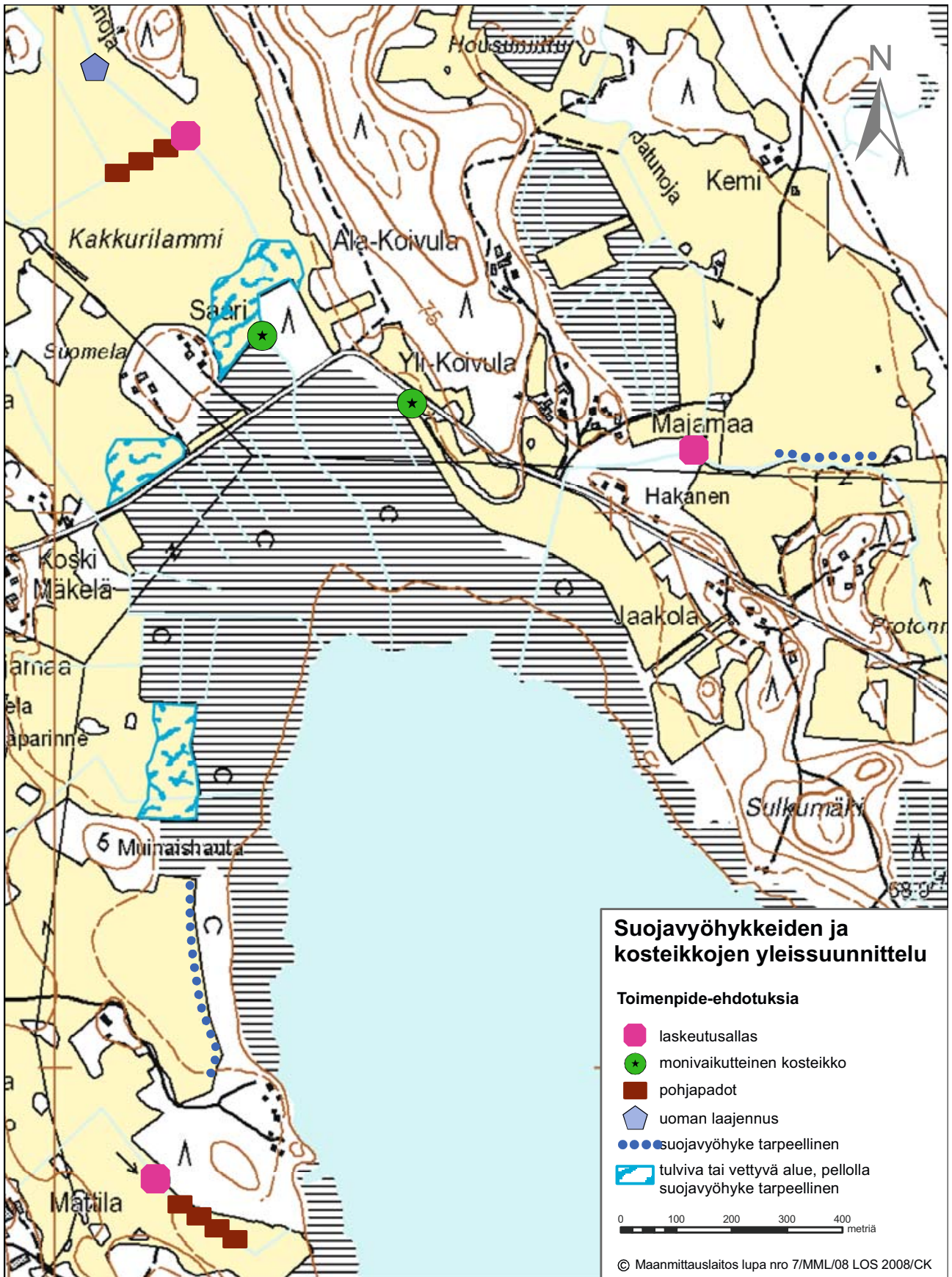
5.1

Kuorsumaanjärven itäranta ja Jättijärvenojan ympäristö

Itäranta on topografialtaan huomattavasti mäkisempää kuin järven alavat pohjois- ja länsiosat. Alue on pääosin metsämaata. Peltoalueita on vain vähän ja ne sijaitsevat varsin kaukana järvestä. Ainoa pinta-alaltaan suurempi peltoala on Kiikanhuhdanmäen pohjoispuolella. Sen läpi laskee Linjakorvesta alkava oja, joka kerää pelloilta tulevat vedet. Peltojen järven puoleisessa reunassa oja yhtyy Kiikanhuhdanmäeltä laskevaan ojaan ja yhtyvä oja laskee metsäkaista- ja luhta-alueen läpi Kuorsumaanjärveen.

Linjakorvesta laskevan ojan varrella olevien peltojen järvenpuoleinen reuna on matalaa ja vetisinä vuosina tulvista ja vettymishaitoista kärsivää. Tälle alueelle suo- javyöhykkeiden perustamista voidaan pitää perusteltuna.

Mahdollinen ratkaisu voisi olla myös jonkin verran syventää ja leventää edellä mainittujen ojien risteyskohdan jälkeen järveen kääntyvässä mutkassa olevaa pientä allaslevennystä. Näin voitaisiin saada muodostettua pieni laskeutusallas-kosteikko-yhdistelmä. Sijainti on helppopääsyinen, mikä helpottaisi jatkohoitoa. Tukiehtojen asettama 20 % vaatimus peltopinta-alan osuudelle valuma-alueesta tosin ei välttämättä täyty, sillä ojat keräävät myös metsäojitusvesiä varsin laajalta alueelta.

Kartta 3. Kuorsumaanjärven länsirannan suunnitelmakartta

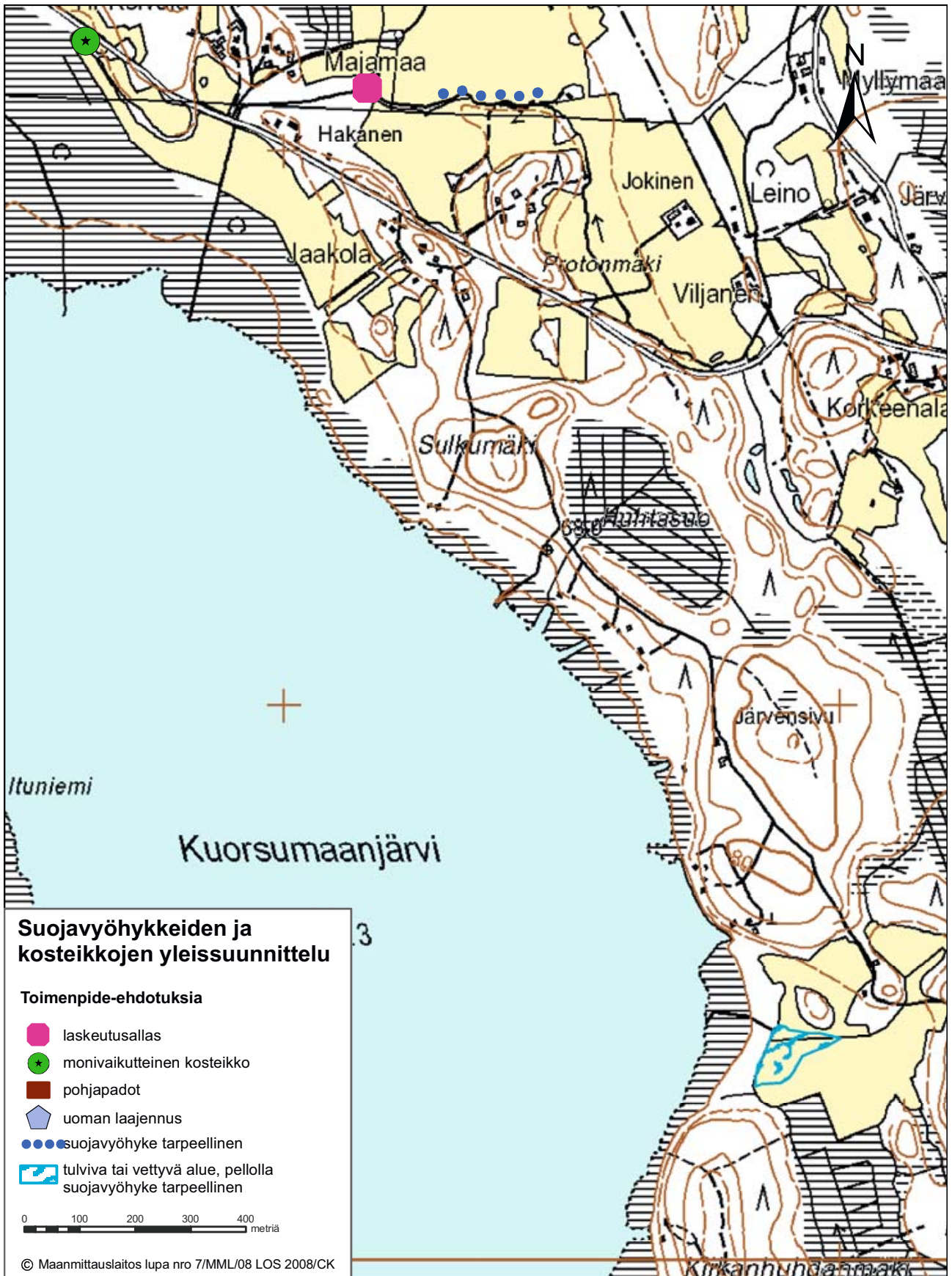
Yli-Koivulan tilan länsipuolella Jätinmaantien ali laskevaan ojaan voidaan siltarummun alapuolelle kaivettuun pieneen uomaa levennykseen tehdä patoamalla pieni laskeutusaltan ja kosteikon yhdistelmä. Patoaminen tehtäisiin ojan mutkaan siten, että padon harja pysyy kuitenkin läheisen salaajaputken alapuolella, noin 40 cm pellon yläpinnan tasosta. Näin vältetään pellon vettymishaitoilta.

Järven pohjoispuolella Jatunojan ja Jättijärvenojan risteyskohtaan voidaan kaivamalla toteuttaa vähintään noin aarin kokoinen, mahdollisesti suurempikin laskeutusallas. Alueella on jonkin verran puustoa mutta kaivaminen ja myöhempi tyhjentäminen ovat toteutettavissa verrattain helposti. Lisäksi uomaa voidaan leventää altaan alajuoksun puolelta. Peltojen pinta on etenkin Jatunojan varrella hyvin matalalla ja vettymishaittojen vaara on suuri, joten patoamalla vedenpintaa ei ole juurikaan varaa nostaa ja tästä syystä kaivettu laskeutusallas soveltuu kohteeseen paremmin.

Jatunojan ja Jättijärvenojan risteys.

Suojavyöhykkeeksi soveltuva kohde voisi olla Jättijärvenojan pohjoisrannalla ennen Jatunojan risteyskohtaa olevilla ojaan päin viettävillä rantapelloilla. Kauempana yläjuoksun suunnalla peltoala on tasaista mutta sielläkin tulisi harkita ainakin leveämpien suojakaistojen perustamista ojan varren pelloille missä ne eivät vielä ole käytössä.

Kartta 4. Kuorsumaanjärven itärannan suunnitelmakartta

6. Yleissuunnitelmakohteiden perustaminen ja hoito

6.1

Monivaikutteiset kosteikot

Perustaminen

Kosteikot perustetaan ensisijaisesti patoamalla luontaisesti sopiviin paikkoihin herkästi tulviville pelloille, pellon reuna-alueelle tai metsämaalle luontaisiin notko- ja painannepaikkoihin, pengerryille kuivatusalueille tai kunnostetaan uomia luonnonmukaisen vesistö rakentamisen periaatteiden mukaisesti. Perustaminen toteutetaan erillisen suunnitelman mukaisesti. Toimenpiteiden toteuttaminen ei saa haitata lähialueen viljeltävien peltojen kuivatusta. Ravinteikas fosforipitoinen pintamaa tulee poistaa ainakin pysyvästi veden peittämäksi jäävältä alueelta. Kosteikot ja tulva-alueet on perustettava niin, että ne pidättävät mahdollisimman tehokkaasti valuma-alueelta tulevaa kiintoaine- ja ravinnekuormitusta. Kosteikkoon tehdään aina kiintoainesta laskeuttava syvämpi vesialue, joka on tyhjennettävissä sekä hoidon kannalta riittävät reuna- ja suoja-alueet. Kosteikkoon on tärkeää myös suunnitella alue, johon tulvavesi voi kerääntyä.

Uomien luonnontilaa parantavissa hankkeissa voidaan palauttaa tulva-alueita, perustaa useita pieniä kosteikkoja ja rakentaa pohjakynnyksiä. Lisäksi voidaan tehdä uomien eroosiosuojauksia, istuttaa kasvillisuutta, lisätä puron mutkaisuutta ja parantaa uomien monimuotoisuutta kalaston ja rapujen elinympäristöinä.

Monivaikutteisista kosteikoista hyötyvät usein erityisesti linnut. Oikealla tavalla perustetusta ja hoidetusta kosteikosta hyötyvät sorsalintujen lisäksi muun muassa pääskys, lokit ja monet kahlaajat. Noin puolet Suomessa pesivistä lintulajeista viihtyvät kosteikoilla tai niiden läheisyydessä. Lintujen lisäksi myös lepakat hyötyvät kosteikoista, ja etenkin kuivina kesinä kosteikot toimivat hirvieläinten ja monien muiden nisäkkäiden tärkeinä juomapaikkoina. Kosteikkoja voidaan perustaa myös maisemallisin perustein, mikäli kosteikkoalue on näkyvällä paikalla esimerkiksi liikenneylien varrella ja se monipuolistaa maisemakuvaa.

Kosteikkoa perustettaessa alkuperäinen kosteikkokasvillisuus jätetään paikoilleen ja kaivutöitä pyritään tekemään mahdollisimman vähän. Jos kaivutöitä on tarpeen tehdä, kasveja voidaan siirtää työn ajaksi syrjään, ja istuttaa ne takaisin työn päätyttyä. Kaivumassat kuljetetaan kosteikkoalueen ulkopuolelle. Alueelle annetaan kehittyä luontaista vesi- ja kosteikkokasvillisuutta. Sopivia lajeja ovat esimerkiksi järvikaisla ja -korte, osmankäämi, kurjenmiekka, järviruoko ja sarat. Monipuolinen kasvillisuus lisää kosteikon monimuotoisuutta ja tehostaa ravinteiden pidättymistä.

Lampareiden, allikoiden ja näitä yhdistävien mutkittlevien kanavien kaivaminen on tehokas keino lisätä vesilinnuille käyttökelpoisen avoveden alaa. Lampareet tarjoavat linnuille pedoilta suojaisen ruokailu- ja sukimisalueen. Vesihyönteisten tuotanto on niissä ainakin aluksi korkeaa, koska kasvillisuuden reuna-alueen osuus lisääntyy. Lampareet lisäävätkin kosteikkojen rikkonaisuutta ja reunavaikutusta, mikä monipuolistaa niin vesi- kuin muutakin kosteikkolinnustoa. Lampareiden ja kanavien kaivamisen yhteydessä syntyvät kaivumassat tulisi kuljettaa kosteikon ulkopuolelle, jotta kosteikon pinta-ala ei supistu eikä pensoittuminen pääse käyntiin. Kaivumassoista voidaan myös rakentaa pesimäsaarekkeitä. Lampareet, kanavat ja penkereet vaikuttavat myös veden kulkuun. Hyvin suunnitellulla rakentamisella saadaan pidennettyä veden viipymää ja lisättyä kiintoaineen laskeutumista kosteikon pohjaan.

Kalaston huomioiminen kosteikkorakentamisessa

Kosteikkojen rakentamisella pyritään yleisesti vedenlaadun parantamiseen, josta hyötyy laaja-alaisesti koko vedenalainen ekosysteemi. Positiivisesta tavoitteesta huolimatta kosteikkojen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ottaa huomioon vesieliöiden elinympäristövaatimukset, kuten vaelluskalojen liikkumisen tarve vesistöissä. Patorakenteet tulisi rakentaa ensisijaisesti koskimaisiksi. Padon pudotuskorkeus kannattaa jakaa pitkälle alavirtaan riittävän loivuuden saavuttamiseksi. Tekokoskien kaltevuus on syytä olla vähintään 1:10. Pohjapatoon kannattaa muotoilla myös levähdyskuoppia loivien kynnysten avulla. Tällöin tekokoski voi toimia myös lohikalojen poikasten elinalueena. Erityisesti jos alueella on erityistä kalataloudellista merkitystä, kuten kutualue, harvinainen laji tms., kalaston huomioiminen on tärkeää.

Hoito

Kosteikkoaltaan pohjalle kertyneen lietteen määrä on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Liette on poistettava kaivinkoneella tai lietepumpulla viimeistään silloin, kun se alkaa haitata altaan toimintaa tai kun on vaara, että se tulvan aikana lähtee liikkeelle. Liette voi levittää pellolle.

Kosteikon kasvillisuus pidetään monipuolisena hoitotoimenpiteillä niin, että alueella on sekä avoimia vesipintaisia kohtia että eläimille tarpeellisia suojapaikkoja. Monipuolinen kasvillisuus pidättää ravinteita tehokkaammin. Kosteikon ja sitä ympäröivän viljelemättömän hoitoalueen kasvillisuutta niitetään tarpeen mukaan, jotta kosteikko ei kasva kokonaan umpeen. Niittojätteet on vietävä pois kosteikkoalueelta. Poistetun kasvillisuuden voi käyttää rehuna tai esim. riistan ruokintaan. Kasvillisuuden hoitotoimet voidaan toteuttaa myös laiduntamalla, ellei siihen ole vesiensuojelullista estettä. Laiduntamalla hoidetut tulvaniityt ovat usein linnustollisesti erityisen arvokkaita.

6.2

Suojavyöhykkeet

Suojavyöhykkeellä tarkoitetaan monivuotisen heinänurmen peittämää peltoaluetta vesistön tai valtaojan varressa, ja sen tarkoitus on vähentää pelloilta vesistöön kulkeutuvien ravinteiden ja kiintoaineen määrää. Suojavyöhykettä ei lannoiteta eikä sillä käytetä kasvinsuojeluaineita. Tarkoituksenmukaisia paikkoja suojavyöhykkeille ovat jyrkät, kaltevat ja notkelmaiset rantapellot sekä tulvaherkät alueet.

Suojavyöhykkeen voi toteuttaa olemassa olevasta nurmesta tai viherkesannosta tai sen voi perustaa kylvämällä. Suositeltavinta on kylvää heinänsiemen keväällä suoja-tilaan. Erityisesti tulva-alueilla voi olla tarpeen tehdä laikuttaista paikkauskylvöä.

Suojavyöhykettä hoidetaan niittämällä tai laiduntamalla. Maaperää pyritään köyhdyttämään vuosittaisella kasvuston niitolla ja niittojätteen poiskorjuulla. Niittojätettä ei varastoida suojavyöhykkeellä eikä muuallakaan tulvaherkällä alueella. Suojavyöhykettä voidaan hoitaa myös laiduntamalla, mikäli siitä ei aiheudu vesiensuojelullista haittaa.

6.3

Lupa-asiat

Pienimuotoiset toimenpiteet eivät yleensä tarvitse lupaa. Kosteikon tai kostean elinympäristön perustaminen tai ennallistaminen ei kuitenkaan saa haitata lähialueen viljeltyjen peltujen kuivatusta eikä aiheuttaa muutakaan haittaa ympäristölle. Vesiuo-

maan tai sen läheisyyteen tehtävää toimenpidettä suunniteltaessa onkin neuvoteltava kaikkien sen mahdollisen vaikutusalueen maanomistajien kanssa.

Jos kyseessä on vesistö (kohteen yläpuolinen valuma-alue on pinta-alaltaan suurempi kuin 10 km²) tai kun asiasta on muuta epävarmuutta, kannattaa tiedustella luvan tarvetta alueellisesta ympäristökeskuksesta tai ainakin ilmoittaa kuntaan toimenpiteestä. Kosteikkorakentamisesta ilmoitettaessa voi käyttää ”Ilmoitus vesirakennustyöstä” -lomaketta, joka on toimitettava alueelliselle ympäristökeskukselle vähintään kuukautta ennen töiden aloittamista. Lomake löytyy ympäristöhallinnon www-sivuilta osoitteesta: www.ymparisto.fi > Vesivarojen käyttö > Rantojen kunnostus > Ilmoitus vesirakennustyöstä.

Maisemaa muuttavaan työhön vaaditaan joskus maisematyölupa. Lupavelvoite on olemassa asemakaava-alueella, yleiskaava-alueella, jos niin on määrätty, alueella, jolla rakennuskielto on voimassa asemakaavan laatimista tai muuttamista varten sekä yleiskaavoitettavana olevalla alueella, jos niin on määrätty. Maisematyölupa koskee maisemaa muuttavaa maanrakennustyötä, puiden kaatamista tai muuta näihin verrattavaa toimenpidettä. Maisematyölupahakemus on vapaamuotoinen, ja se toimitetaan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisille

7. Vesiensuojelukohteiden perustamisen ja hoidon rahoitus sekä tuen hakeminen

7.1

Ympäristötuen perustuki

Suojavyöhykkeiden ja kosteikkojen perustaminen ja hoito kuuluvat maatalouden ympäristötuen erityistuen piiriin. Erityistukisopimukset edellyttävät, että viljelijä on sitoutunut tai sitoutuu maatalouden ympäristötukijärjestelmään. Ympäristötukisitoumuksen pituus on viisi vuotta ja tukeen sitoutuvien viljelijöiden on noudatettava perustoimenpiteiden ehtoja koko maatilan alueella.

Ympäristötuen perustoimenpiteet ovat:

- Viljelyn ympäristönsuojelun suunnittelu ja seuranta
- Kasvipeitteinen kesanto
- Peltokasvien lannoitus
- Puutarhakasvien lannoitus
- Pientareet ja suojakaistat
- Luonnon monimuotoisuuden ja maiseman ylläpito

Viljelijä voi lisäksi valita ympäristötukisitoumukseensa A- ja B-tukialueilla 1-4 lisätoimenpidettä. Tavallisille peltokasveille näihin kuuluvat koko maan alueella vähennetty lannoitus, typpilannoituksen tarkentaminen peltokasveilla, peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys ja kevennetty muokkaus, lannan levitys kasvukaudella ja ravinnetaseet. A- ja B- tukialueilla lisätoimia ovat edellä mainittujen lisäksi peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys, peltojen tehostettu talviaikainen kasvipeitteisyys, viljelyn monipuolistaminen, laajaperäinen nurmituotanto sekä kerääjäkasvien viljely.

7.2

Ympäristötuen erityistuki

Maatalouden ympäristötuen erityistuet on tarkoitettu ympäristön hoitotoimiin, jotka voivat kohdistua sekä peltoalalle että muihin maatilan elinympäristöihin. Erityistuki-kohteelle laadittava sopimus voi olla viisi- tai kymmenvuotinen. Erityistuen saaminen edellyttää, että viljelijä on sitoutunut ympäristötuen ehtoihin. Pääsääntöisesti tuki määräytyy alueiden vuosittaisesta hoidosta aiheutuneiden kustannusten perusteella. Tuki on hehtaarikohtainen ja maksetaan vuosittain.

Yleissuunnitelmassa esitetyille kosteikko- ja muille vesiensuojelukohteille voi pääsääntöisesti hakea monivaikutteisten kosteikkojen perustamiseen tarkoitettua ei-tuotannollista investointitukea. Mikäli ei-tuotannollista investointitukea ei kohteelle myönnetä, voi sille hakea luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettua erityistukea. Sekä ei-tuotannollisella investointituella perustetulle että aiemmin perustetuille kosteikoille voi hakea monivaikutteisen kosteikon hoitotukea. Pelloille, joissa on suojavyöhykkeen tarpeellisuusmerkintä, voi hakea suojavyöhykkeiden perustamiseen ja hoitoon tarkoitettua erityistukea. Maininta yleissuunnitelmassa ei kuitenkaan velvoita tuen hakuun ja kohteen toteuttamiseen.

7.3

Ei-tuotannollinen investointituki

Vuodesta 2008 alkaen voi monivaikutteisen kosteikon perustamiseen hakea TE-keskuksesta ei-tuotannollisten investointien tukea. Monivaikutteisten kosteikkojen osalta tuen ehtona on, että kosteikon yläpuolisesta valuma-alueesta vähintään 20 prosenttia on peltoa. Lisäksi kosteikon on oltava kooltaan vähintään 0,5 – 1,0 prosenttia yläpuolisen valuma-alueen pinta-alasta. Tuki määräytyy kustannusten perusteella. Investointituen saanti edellyttää, että perustetun kosteikon hoidosta tehdään 5- tai 10-vuotinen erityistukisopimus (monivaikutteisen kosteikon hoito).

7.4

Leader-toimintatapa ympäristötuesta

Uudella ohjelmakaudella (2007-2013) voidaan ympäristötukea myöntää ns. Leader-toimintatavan mukaisesti rekisteröidyille yhdistyksille. Rekisteröityjen yhdistysten on mahdollista hakea monivaikutteisen kosteikon hoitoa koskevia erityistukisopimuksia. Vuodesta 2008 alkaen yhdistysten on lisäksi mahdollista hakea myös ei-tuotannollista investointitukea monivaikutteisen kosteikon perustamiseen. Myös tässä tapauksessa investoinnin toteutuksen jälkeen edellytetään vastaavaa erityistukisopimusta kohteiden hoidosta. Yhdistyksen ei tarvitse sitoutua ympäristötuen perustoimenpiteisiin.

Leader-toimintatapa on käytettävissä, jos haettavan erityistukisopimuksen toimenpiteet tukevat paikallisen leader-toimintaryhmän kehittämissuunnitelman tavoitteita ja haettava sopimusalue sijaitsee toimintaryhmän kehittämissuunnitelman soveltamisalueella. TE-keskuksen maaseutuosasto pyytää kustakin hakemuksesta lausunnon Leader-toimintaryhmältä.

7.5

Peruskuivatustuki

Eräissä tapauksissa, esim. uoman perkauksesta aiheutuvien haittojen ehkäisemiseksi, voidaan kosteikkojen perustamista rahoittaa myös peruskuivatustoiminnan tukemisesta annetun lain ja asetuksen perusteella. Rahoitettavien toimenpiteiden on oltava sellaisia, että ne tukevat kuivatustoiminnan päämääriä eivätkä aiheuta vettymishaittoja pelloille. Esimerkiksi ojan virtauksen säätely ja uoman laajennus voivat vähentää eroosiota ja samalla perkaustarvetta sekä alajuoksun tulvahaittoja.

7.6

Hakemus

Kaikkia edellä mainittuja tukia haetaan TE-keskuksen maaseutuosastolta, jonne hakemus liitteineen toimitetaan. TE-keskus pyytää ympäristökeskukselta lausunnon kohteen maisema- ja luontoarvoista ja/tai vesiensuojelullisesta merkityksestä (erityisesti suojavyöhykkeet ja kosteikot). Ympäristökeskuksen puoltava kanta on edellytys rahoituksen saamiselle. Tukihakemukseen on tärkeää liittää sijaintikartta, lohkokartta, johon on piirretty haettavan tukialueen rajaus, yksityiskohtainen perustamis- tai hoitosuunnitelma sekä kustannuslaskelma. Kosteikon rakentaminen edellyttää tarkempaa suunnitelmaa maastomittauksineen ja mm. kirjallista lupaa kaikilta perustettavan kosteikon vaikutusalueen maaomistajilta. Yksityiskohtaisempaa tietoa tukien hakemisesta löytyy tukioppaista ja esitteistä, joita saa mm. kuntien maaseutuviranomaisilta, alueellisista ympäristökeskuksista ja TE-keskuksista. Neuvoja voi kysyä myös suoraan puhelimitse edellä mainituilta tahoilta.

Eritystukihakemukseen liitettävän suunnitelman voi tehdä käyttäen valmiita suunnitelmalomakkeita. Varsinais-Suomessa saa monipuolisesti neuvontaa myös liittyen tukien hakuun ja tarkempien tilakohtaisten suunnitelmaliitteiden laadintaan. Varsinais-Suomen MTK ylläpitää vuosittain päivitettävää listaa suunnittelijoista, jotka auttavat erityisympäristötukien haussa ja suunnittelussa.

7.7

Muut rahoitusmahdollisuudet

Laajamittaisemmat hankkeet kuten järvien kunnostukset eivät sovellu maatalouden ympäristötuella toteutettavaksi. Ne ovat laajoja ja vaativat monipuolisen ja kokonaisvaltaisen lähialueetkin huomioon ottavan suunnitelman. Tällaisia hankkeita voi viedä eteenpäin erilaisissa projekteissa ja hankkeissa. Esimerkiksi Leader-rahoitus ja muu hankerahoitus voivat tarjota vaihtoehtoja.

Lisätietoa tukimuodoista sekä hakuoppaita ja -lomakkeita

<http://www.mavi.fi> > Viljelijätuet > Maatalouden ympäristötuki
(myös <http://www.mmm.fi>)

Tietoa maatalouden ympäristönsuojelusta, kosteikoista, luonnon monimuotoisuudesta, lomakkeita hoitosuunnitelmien pohjaksi ja MTK:n suunnittelijalista:

<http://www.ymparisto.fi/los/maatalous>

LÄHTEET

- Jaakola K. 2007. Kirjallinen haastatteluaineisto.
- Karhunen A., Paavilainen P., Tarvainen H. 2006. Maatalousalueiden kosteikkojen ja suojavyöhykkeiden yleissuunnitelma, Kisko. Lounais-Suomen ympäristökeskusten raportteja 6/2006. Turku. 42 s. ISBN 952-11-2439-3
- Karhunen A. 2007. Maatalousalueiden monivaikutteisten kosteikkojen yleissuunnitteluopas. Lounais-Suomen ympäristökeskuksen raportteja 1/2007. Turku. 46 s. ISBN 978-952-11-2586
- Maatalouden ympäristötuen sitoumusehdot. Maaseutuvirasto 2007. Internetlähde: <http://lomake.mmm.fi/ShowFile?ID=21734&LUOKKA=597>
- Myllyoja I. 2007. Kirjallinen tiedonanto.
- Pollari M. & Salmi. P. 2007. Kuorsumaanjärven Natura 2000 –alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. Julkaisematon käsikirjoitus.
- Puustinen M. & Jormola J. 2007. Monivaikutteisen kosteikon hoito. Maa- ja metsätalousministeriö. 8 s.
- Puustinen M., Koskiahho J., Jormola J., Järvenpää L., Karhunen A., Mikkola-Roos M., Pitkänen J., Riihimäki J., Svensberg M. ja Vikberg P. 2007. Maatalouden monivaikutteisten kosteikkojen suunnittelu ja mitoitus. Suomen ympäristö 21/2007. Suomen ympäristökeskus. 77 s. ISBN 978-952-11-2720-5 (PDF)
- Salmela K. 1999. Peltoalueiden vesiensuojelullisten suojavyöhykkeiden yleissuunnitteluopas. Lounais-Suomen ympäristökeskuksen monistesarja 6/99. Turku. 44 s. ISBN 952-5288-08-0
- Valpasvuo-Jaatinen P. 2007. Suojavyöhykkeen perustaminen ja hoito. Maa- ja metsätalousministeriö. 12 s.

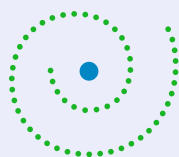
KUVAILELEHTI

Julkaisija	Lounais-Suomen ympäristökeskus	Julkaisu-aika Kesäkuu 2008		
Tekijä(t)	Matti Pollari			
Julkaisun nimi	Maatalousalueiden kosteikkojen ja suojavyyhykkeiden yleissuunnitelma, Kuorsumaanjärven valuma-alue			
Tiivistelmä	<p>Tämä kosteikkojen ja suojavyyhykkeiden yleissuunnitelma on laadittu Kiikoisten kunnassa Kuorsumaan kylässä sijaitsevan Kuorsumaanjärven valuma-alueen maatalousalueille. Suunnittelu käynnistettiin Kuorsumaanjärven hoidon ja käytön kehittäminen –hankkeen yhteydessä paikallisten viljelijöiden kanssa käytyjen keskustelujen perusteella.</p> <p>Suunnittelussa keskityttiin Kuorsumaanjärven lähialueiden sekä järven laskevien suurimpien tulouomien alajuoksujen peltoalueisiin. Suunnittelualueelta pyrittiin kartoittamaan kohteet, joissa suojavyyhyke on tarpeellinen sekä muiden vesiensuojelutoimien kuten kosteikkojen, laskeutusaltaiden ja pohjapatoketjujen toteuttamiseen soveltuvat kohteet. Kuorsumaanjärven valuma-alue on topografialtaan varsin alavaa, joten suojavyyhykkeistä suurin osa sijoittuu tulvahaitoista kärsiville alueille. Myös luontaisia sijoituspaikkoja kosteikoille tai laskeutusaltaille on alueella varsin vähän ja ne on toteutettava pääosin kaivamalla.</p> <p>Suunnittelu käynnistettiin esiselvitystyöllä, johon kuului karttatarkastelujen lisäksi kysely alueen maanomistajille. Esiselvitysten pohjalta tehtiin maastokäynnit ja laadittiin yleissuunnitelma. Suunnitelma ja siinä ehdotetut toimenpiteet ovat ohjeellisia eivätkä velvoita viljelijöitä mihinkään toimenpiteisiin. Suunnitelman tarkoituksena on kuitenkin kannustaa viljelijöitä ryhtymään toimiin ja hyödyntämään maatalouden ympäristötukijärjestelmää vesiensuojelussa. Yleissuunnitelmaa voidaan myös käyttää apuna toimenpiteitä kohdennettaessa ja tukia haettaessa.</p>			
Asiasanat	Kuorsumaanjärvi, Kiikoinen, yleissuunnitelma, maatalous, vesiensuojelu, ympäristötuki, erityistuki, suojavyyhyke, kosteikko, ravinnekuormitus			
Rahoittaja/toimeksiantaja	Lounais-Suomen ympäristökeskus/Kuorsumaanjärven hoidon ja käytön kehittäminen -hanke			
	ISBN (nid.) 978-952-11-3144-8	ISBN (PDF) 978-952-11-3145-5	ISSN (pain.) 1796-1750	ISSN (verkkoj.) 1796-1769
	Sivuja 29	Kieli suomi	Luottamuksellisuus julkinen	Hinta (sis.alv 8 %) -
Julkaisun myynti/ jakaja	Lounais-Suomen ympäristökeskus, PL 47, 20801 TURKU, puh. 020 490 102 (vaihe)			
Julkaisun kustantaja	Lounais-Suomen ympäristökeskus			
Painopaikka ja -aika	Edita Prima Oy, Helsinki 2008			

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Sydvästra Finlands miljöcentral	Datum Juni 2008		
Författare	Matti Pollari			
Publikationens titel	Maatalousalueiden kosteikkojen ja suojavaikokkeiden yleissuunnitelma (Utredningsplan för våtmarker och skydds-zoner för lantbruksområden, Kuorsumaanjärvis avrinningsområden)			
Sammandrag	<p>Denna utredningsplan för våtmarker och strandzoner har utarbetats för lantbruksområdena för Kuorsumaanjärvis avrinningsområde i byn Kuorsumaa av Kiikois kommun. Planeringen inleddes i samband med projektet Utvecklingen av värden och användningen av Kuorsumaanjärvi utifrån diskussioner som förts med de lokala odlarna.</p> <p>Vid planeringen koncentrerade man sig på närområdena till Kuorsumaanjärvi samt åkerområdena vid de nedre loppen av de största tillflödesfärorna som mynnar ut i sjön. Strävan var att kartlägga de objekt, där det är nödvändigt med en skydds-zon samt objekt som lämpar sig för att genomföra andra vattenskyddsåtgärder såsom våtmarker, sedimenteringsbassänger och kedjor av bottendammar. Avrinningsområdet för Kuorsumaanjärvi är rätt sankt till sin typografi, varför största delen av skydds-zonerna är lokaliserade till områden som lider av översvåmningsolägenheter. Det finns även rätt litet naturliga förläggingsställen för våtmarker eller sedimenteringsbassänger och de måste till största delen genomföras genom schaktningar.</p> <p>Planeringen inleddes med ett förutredningsarbete, som förutom kartgranskningar bestod av en förfrågan till områdets markägare. Utifrån förutredningarna företogs fältbesök och gjordes en utredningsplan upp. Planen och de åtgärder som är föreslagna i den är riktgivande och förpliktar inte heller odlarna till några åtgärder. Syftet med planen är dock att uppmuntra odlarna att skrida till åtgärder och utnyttja miljöstödsystemet för lantbruket inom vattenvården. Utredningsplanen kan också användas som hjälp vid inriktandet av åtgärderna och ansökan om stöd.</p>			
Nyckelord	Kuorsumaanjärvi, Kiikois, utredningsplan, lantbruk, vattenvård, miljöstöd, specialstöd, skydds-zon, våtmark, näringsbelastning			
Finansiär/ uppdragsgivare	Sydvästra Finlands miljöcentral / projektet Utvecklingen av värden och användningen av Kuorsumaanjärvi			
	ISBN (häftad) 978-952-11-3144-8	ISBN (PDF) 978-952-11-3145-5	ISSN (tryck.) 1796-1750	ISSN (nätdistr.) 1796-1769
	Sidantal 29	Språk finska	Offentlighet offentlig	Pris (inkl.moms 8 %) -
Försäljning av publikationen / Distributör	Sydvästra Finlands miljöcentral, PB 47, 20801 ÅBO, tfn 020 490 102 (växel)			
Förläggare	Sydvästra Finlands miljöcentral			
Tryckningsort och -tid	Edita Prima Oy, Helsingfors 2008			

Kiikoisten Kuorsumaanjärven Natura 2000 -alueen hoidon ja käytön kehittäminen -hankkeen yhteydessä päätettiin laatia kosteikkojen ja suojavyöhykkeiden yleissuunnitelma Kuorsumaanjärven valuma-alueen maatalousalueille. Tavoitteena on kannustaa viljelijöitä ryhtymään toimiin ja hyödyntämään maatalouden ympäristötukijärjestelmää vesiensuojelussa. Näin pyritään vähentämään järveen tulevaa ravinnekuormitusta ja hillitsemään järven kiihtynyttä umpeenkasvua. Suunnittelualueelta kartoitettiin kohteet, joissa suojavyöhyke on tarpeellinen sekä muiden vesiensuojelutoimien kuten kosteikkojen, laskeutusaltaiden ja pohjapatoketjujen toteuttamiseen soveltuvat kohteet. Yleissuunnitelmaa voidaan käyttää apuna toimenpiteitä kohdennettaessa ja maatalouden ympäristötuen erityistukia haettaessa.

LOUNAIS-SUOMEN
YMPÄRISTÖKESKUS
SYDVÄSTRA FINLANDS
MILJÖCENTRAL

ISBN 978-952-11-3144-8 (nid.)

ISBN 978-952-11-3145-5 (PDF)

ISSN 1796-1750 (pain.)

ISSN 1796-1769 (verkkokj.)

9 789521 131448